

– הגליון השבועי של קהילת מכון –

יגדיל תורה

גליון מספר: 11

שבת פרשת וילך

העלון מוקדש להצלחת נוחי
בן זהבה ויוסף דורון בן דזי

מאור - 0542390375

חינוך הילדים

הרב יעקב דואני / רב במכון יגדיל תורה ומחבר הספר בית חם

בפרשת וילך, יש ציווי על מצות 'הקהל':

וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת.. הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

מצות הקהל מתקיימת במוצאי שנת השמיטה בחג הסוכות. מצוה זו כוללת מעמד גדול של כל ישראל – אנשים נשים וטף. ויש לשאול, מדוע יש צורך שכולם יבואו?

דבר זה מבואר במסכת חגיגה (ג ע"א):

דרש רבי אלעזר בן עזריה, הקהל את העם האנשים והנשים והטף, אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף - כדי ליתן שכר למביאיהן.

הקשו הפרשנים – באיזה טף מדובר כאן? אם נאמר שמדובר בילדים שהגיעו לגיל חינוך, מדוע נאמר שהשכר הוא למביאהם בלבד והרי יש לילדים עצמם גם כן תועלת במה ששומעים במעמד את דברי התורה הקדושה, ואם מדובר שלא הגיעו לגיל חינוך מדוע יש שכר להורים שמביאים אותם, שהרי זה כאילו הביאו עצים ואבנים?

נאמרו מספר תירוצים, ואלו שלושה מרכזיים:

1. כלי יקר – מטרת התקהלות זו היא חזרה בתשובה של כלל ישראל, ובכדי שהקב"ה יסלח לעם ישראל, אומרים לו: "אם לא למענינו אז שיעשה בשביל גמולי חבל שלא פשעו". וכמו שאומרים בנוסח תפילת "אבינו מלכנו": "חמול עלינו ועל עוללינו וטפינו", וזה מה שנאמר "ליתן שכר למביאהם" היינו השכר זה התועלת שיש מהבאת הילדים ומתחינה זו, וכמו שנאמר בספר יואל (ב, טז): "אספו עם קדשו קהל קבצו זקנים אספו עוללים ויונקי שדים.."

2. הכתב והקבלה – בכל אופן האישה תביא את ילדיה לירושלים ולא תשאיר אותם בלי השגחה בבית שלהם, אז מדוע היה צריך הכתוב לצוות על ההורים להביא אותם? "ליתן שכר למביאהם" שהרי גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה (בב"ק לח

>> המשך הדבר תורה בעמוד 5>>

דברים במחשבה
כתבנו בספר החיים

פתרון החידה הקודמת
ברכה אחרונה על ענב שלם

החידה השבועית
בופה של בשר וחלב

כתבנו בספר חיים

הרב אמיר אזולאי/ רב במכון יגדיל תורה מחבר הספר על שלושה דברים

לאחר שעברנו את יום הדין, ראש השנה, הננו נצבים בעיצומם של עשרת ימי תשובה. ימים אלו הינם בעלי משמעות עצומה ומחייבת. שכן, אף במחשבה קלושה אודותיהם, הננו מתמלאים ביראו עמוקה. בימים הללו העולם כולו מינח על כף המאזניים- מי לחיים ומי למוות, שיקול השייך אל כל מישורי החיים. לאור כל זאת, לכאורה מובנת לחלוטין ההוספה אשר נוהגים בית ישראל להוסיף בתפילת העמידה בימים הללו "כתבנו בספר חיים למענך אלוקים חיים", שכן בימים אשר חיינו הפרטיים עומדים על גבי מאזני הצדק ישנו צורך לבקש מיוצר הכל על התמדת קיומם.

אלא שכאשר אנו מתבוננים במיקום אשר בו מונחת הוספה זו, הננו נתקלים בתמיהה גדולה. שכן היא מונחת בתוך הברכה הראשונה- ברכת האבות, וכידוע שלושת הברכות הראשונות של תפילת העמידה שייכות הן אל ברכות השבח, דהיינו ברכות שבהן עיקר ההתמקדות שלנו היא בשבחיו הנשגבים של הבורא. א"כ לכאורה לא שייכת כל בקשה אישית בתוך שלושת הברכות הראשונה, ולא משנה כלל כמה היא חשובה ורלוונטית לתקופת הזמן אשר בה אנו נצבים!

אלא שצריכים אנו להתבונן יותר על תפילת הימים הנוראים. בתפילות ראש השנה ויום הכיפורים נוהגים אנו להמליך את הקב"ה על עולמו באומרנו " ובכן יתקדש שמך" וכן הלאה. הוספות אלו הינם במהותן אף הן שייכות אל שבחיו של הבורא, אולם אין הם שבחח ישיר כדוגמת שאר ברכות השבח שרגילים לאומרם בכל השנה, אלא הם מסמלות "שבח עקיף". כלומר, מתוך כך שאנו מכירים בגדלותו של השי"ת ובעצם היותו מלך כל הארץ, הננו מתחננים לפניו שתתגלה מלכותו בצורה שלימה, מתוך הבנה שאכן הוא מולך על כל המציאות, אלא שבעיני הבשר שלנו לעיתים אנו לא מבחינים בזאת. לפיכך בימים אלו שבהם "המלך בשדה" אנו באים ומשבחים את הבורא מתוך הבנה עמוקה בגדלותו ובמציאות האידאלית אשר אליה אנו שואפים- התגלות מלכותו וכוחו הרם בעולם כולו.

א"כ ניתן לראות שבתפילות הימים הנוראים ישנו סוג נוסף של ברכות שבח, שאינן משבחות את הבורא באופן ישיר, אלא שבחם נובע מתוך הבנה עמוקה בגדולת הבורא ובמציאות האידאלית אשר מחוייבת מכך, לעומת החסרונות הקיימים במציאות.

גם ההוספה "כתבנו בספר חיים" שייכת היא אל ברכות השבח העקיף. השל"ה הקדוש בביאורו לסידור התפילה, מבאר את ההוספה הנ"ל בצורה שונה, הוא מבאר שהחיים שאליהם אנו כה כוספים בתוך הברכה הזו, אינם חיים גשמיים אלא חיים רוחניים בתוך העולם הזה. ישנם שני רבדים של חיים בעוה"ז- חיים רוחניים הבאים לידי ביטוי בקיום מצוות ועשיית רצון ה', שהם גם תפקידנו בעולם הזה, וחיים גשמיים המתמקדים אך ורק בהנאותיו של הגוף. א"כ כאשר אנו מתחננים שהקב"ה יכתוב אותנו בספר החיים, אין כוונתנו אלא לרובד הפנימי והעמוק- הננו מבקשים שהקב"ה יעורר את הרצון שלנו ויוביל אותנו לחיים עמוקים וקדושים הגדושים בעשיית מצוות וקדושה עילאה.

אלא שעדיין לא באנו לידי הבנה ראויה כיצד הוספה זאת, על אף חשיבותה הרבה שייכת היא אל ברכות השבח בכל צורה שהיא. אלא שכן יש לבאר יסוד חשוב: המלכת ה' בעולם תלויה בעם ישראל, רק כאשר ישראל יחיו חיים אלוקיים, יקיימו מצוות וייצגו את הנוכחות האלוקית בעולם, רק אז תתבטא מלכות ה' בעוצמה מלאה ואדירה מאין כמותה.

א"כ, נמצא שאף הוספה זו, שייכת היא אל השבח העקיף, שכן כאשר אנו מבקשים "חיים" מהקב"ה, אנו בעצם מבטאים את שאיפת ליבנו הכמוסה. אנו רוצים בכל מהותנו שמלכות ה' תופיע בעולם, ומתוך הבנה עמוקה שרק ע"י ישראל הקדושים מציאות עליונה זו יכולה להתרחש, אנו מתפללים בלב כוסף ומבקשים מהקב"ה: אבינו שבשמיים תן לנו חיים, לא חיים גשמיים אלא חיים רוחניים שעל ידם יכירו וידעו כל ישבי תבל, כל העולם כולו כי אתה הוא המלך. ע"י קיום מצוות וחיים רוחניים ממליכים ישראל את השי"ת בעולם.

לא נותר אלא לבקש בלב כוסף "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים כתבנו בספר חיים למענך אלוקים חיים".

ברכה אחרונה על ענב שלם

הרב מאור תורג'מן / יו"ר מכון יגדיל תורה

איתא בגמרא בברכות דף לח עמוד ב

ועוד, אמר רבי חייא בר אבא: אני ראיתי את רבי יוחנן שאכל זית מליח ובריך עליו תחלה וסוף.

ונחלקו הראשונים לעניין ברכה ראשונה וברכה אחרונה:

תוספות, רא"ש, רשב"א, רמב"ם, טור- דוקא לענין ברכה אחרונה צריך כזית, אך לעניין ברכה שלפניו אפילו פחות מכשיעור מכיון שאסור להנות מן העולם הזה בלא ברכה בין לענין שתיה בין לענין אכילה אבל ברכה שלאחריו צריך שיעור מלא לוגמיו.

כל בו בשם רב אחא משבחא- על פחות מכשיעור אין צריך לברך אפילו שהכל.

פסיקת הלכה:

השו"ע פסק: "האוכל פחות מכזית בין מפת בין משאר אוכלים, והשותה פחות מרביעית בין מיין בין משאר משקים, מברך תחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולאחריו אינו מברך כלל".

המ"ב (א) כתב שמ"מ כל האוכלין מצטרפין לכזית לברך עליהן ברכה אחרונה הראויה להן אם משבעת המינין ברכה מעין ג', אם שלא מז' מינים לענין בנ"ר. למשל אם אכל חצי זית משבעת המינין וחצי זית אחר מברך אחריהן בורא נפשות, והוא הדין כשאכל חצי זית פת וחצי זית מדבר שמברכין בורא נפשות מברך בורא נפשות. וכן כתב הברכי יוסף (א) ובן איש חי (מסעי ה) ובאור לציון (ח"א סי' יט).

אך היביע אומר (ח"א חאו"ח סי' יב) כתב שקימא לן שברכת נפשות אינה פוטרת ברכת מעין שלוש ולכן אם אכל חצי כזית מפירות שבעת המינים וחצי כזית משאר פירות אינו מברך ברכה אחרונה כלל. ואינו רשאי לברך בורא נפשות שאין ברכת בורא נפשות פוטרת ברכת מעין שלוש.

וכן נחלקו הראשונים מה הדין לעניין אם אכל בריה שלימה על פי הגמרא בברכות:

ברכות דף לט עמוד א

ועוד, אמר רבי חייא בר אבא: אני ראיתי את רבי יוחנן שאכל זית מליח ובריך עליו תחלה וסוף.... אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא: רבי יוחנן היכי מברך על זית מליח? כיון דשקילא לגרעיניה בצר ליה שיעורא! – אמר ליה: מי סברת כזית גדול בעינן? כזית בינוני בעינן (והא איכא).

ורש"י פירש שמכיון שהשיעור קטן ובפסוק כתוב אכילה, לכן צריך שיעור אכילה שהוא בכזית.

ומכאן כתב הרי"ף שכל מקום שכתוב כזית צריך ברכה תחלה ובסוף אבל כשאין כזית מברכים רק בתחילה – מכיון שאסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה אך לבסוף אין צריך לברך.

פסיקת הלכה:

השו"ע פסק: "והשותה פחות מרביעית בין מיין בין משאר משקים, מברך תחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולאחריו אינו מברך כלל".

המ"ב (ד) ביאר שבפת כתוב ואכלת ושבעת וברכת וגו' ואין אכילה בכל התורה פחותה מכזית ובשאר דברים כשתקנו חז"ל ברכה אחרונה כעין זה תקנו. ובמשקין נמי מדאשכחן בעלמא לענין שתיית משקין אסורין דחיובו ברביעית הכא נמי כשתקנו ברכה אחרונה במשקה בשיעור זה תקנו.

דבר שהוא שלם כברייתו כגון גרגיר של ענב האם כשלא אכל כזית מברך ברכה אחרונה:

>> המשך הדבר תורה בעמוד הבא>>

ירושלמי פרק ו הלכה א

רבי יוחנן נסב זית ובירך לפניה ולאחריה והוה רבי חייא בר אבא מסתכל ביה אמר מה הדין בבלאה מסתכל לית ליה כל שהוא ממין שבעה טעון ברכה לפניו ולאחריו אית ליה ומה צריכא ליה מפני שגרעינתה ממעטתה מה עבד לה רבי יוחנן משום בריה מילתיה דרבי יוחנן אמרה שכן אם אכל אפילו פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רימון שהוא טעון ברכה לפניה ולאחריה:

טור בשם ירושלמי- מברכים עליו ברכה אחרונה אע"פ שהוא פחות מכזית.

תוספות, רשב"א, רי"ף, רמב"ם- ירושלמי חולק על התלמוד שלנו ולכן אין הלכה כמותו.

הרשב"א ביאר שאפשר שמכיון שהגמרא לא כתבה את הטעם שהביאו רב יוסף אלא נצרכה לומר שהיה מדובר בזית גדול יש ללמוד שהגמרא לא סברה כמו הירושלמי- אלא שהירושלמי סבר שרבי יוחנן אכל זית שלם ולא הסיר את הגרעין ולכן נחשב בריה, אבל הגמרא בבלי סברה שלא אכל גרעין אלא הסירו וזרקו ולכן לא נחשב בריה.

רב יוסף- הירושלמי אינו חולק על התלמוד שלנו, מכיון שבתלמוד שלנו מדובר שהוסרו הגרעינים ונמלח ולכן לא היה כברייתו, אבל אם אכלו שלם אפילו אם היה אפילו פרידא אחת של רימון מברך עליו תחילה וסוף.

רא"ש הביא את האפשרות שהתלמוד חולק על הירושלמי והביא את האפשרות שאינם חולקים ולכן למעשה כתב שירא שמים יחמיר שלא לאכול פחות מכשיעור ובכך הסתלק מן הספק.

ורבינו יונה כתב בתחילה שהגמרא שלנו חולקת על הירושלמי, אך כתב שלענין הדין אפשר להעמיד בדרך אפשר שהתלמוד שלנו לא חולק, ונאמר שאם הוא דבר שאין דרך לאכלו עם הגרעין כגון זית וכיוצא בו צריך שיהיה בו שיעור מלבד הגרעין שכיון שאין דרך לאכלו עם הגרעין אם כן לעולם לא נחשב לבריה אם יצא הגרעין לעולם לא נחשב בריה כשמוציאים את הגרעין כמו שדרך להוציאו לא ישאר שלם ולכן נצרכה הגמרא לומר שמדובר בזית גדול, אבל אם הוא דבר שדרך לאכלו עם הגרעין שלו כגון גרעין של רימון או של ענביה או גודגדניות אם אכל אחד מהם אע"פ שאין בה בין הכל כזית דינו כבריה ומברך לאחריו.

הב"י כתב שמכיון שהרבה מהראשונים הסתפקו בדבר יש ליזהר שלא לאכול בריה לבדה אם אין בה כזית.

פסיקת הלכה:

השו"ע הביא שיש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כבריתו כגון גרגיר של ענב או של רימון שמברכין לאחריו אע"פ שאין בו כזית לכך נכון ליזהר שלא לאכול בריה פחות מכזית.

המ"ב (ה) ביאר שה"ה שלשיטה זאת האוכל אוכמניה או קטנית אחת או דג קטן (שעה"צ ס"ק כ) שעליו לברך ברכה אחרונה וזאת מפני חשיבוה ואם נתרסקה קודם אכילה לא מקרי בריה.

ובשו"ת יביע אומר (ח,ח חאו"ח סי' כה שאלה ג' אות ז) כתב שה"ה שהאוכל פלח אחד של תפוז חשיב נמי בריה כמו האוכל פרידה של רימון אחד או קטנית אחת אע"פ שגדלים בשרביט אחד.

והרמ"א כתב: "ולא מקרי בריה אלא אם אכלו כמות שהוא, אבל אם לקח הגרעין ממנו, לא מקרי בריה".

שאלת השבוע

האם מותר לעשות בופה של בשר וחלב יחד?

שמעון סולימן — זכה בשובר לרכישה בקורסים של 200 ש"ח

את הפתרונות יש לשלוח למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום רביעי

myagdiltora@gmail.com / 0542390375

מזל"ט ואיחולים

העלון מוקדש לרפואת חנה אזולאי בת סוליקה, ולרפואת בראל אחיה בן ניצה בתוך שאר עם ישראל

ולעילוי נשמת מסעוד בן עיישה ושרה בת חנה

ניתן לשלוח מזל"ט או איחולי ברכה למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום חמישי.

>> המשך הדבר תורה מעמוד השער >>

ע"א), וזה שנאמר "ליתן שכר למביאהם".

3. משך חכמה - אומנם מדובר על כאן על ילדים מתחת לגיל חינוך, אך יש תועלת גדולה להביא אותם למעמד קדוש זה, כמו שנאמר בירושלמי (יבמות א, ו) על רבי יהושע: "זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה", דברי התורה משפיעים לטובה על הקטנים גם אם לא מבינים. לפי זה, יש לומר שהשכר למביאהם הוא בכך שהם טורחים להביאם ובזה משפיעים טובה וקדושה על התינוקות.

לומדים אנו מכאן, את החשיבות הגדולה בחינוך הדור הצעיר לתורה ולמצוות, שישמרו על המסורת העוברת בעם ישראל מאבא לבן במשך אלפי שנים. תהליך זה החל באבי האומה - אברהם אבינו, שנאמר בו: "כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" (בראשית יח, יט).

חינוך ילדיו של האדם לא מתחיל בילדים, אלא מתחיל בחינוך האדם עצמו (האבא), אם האדם חפץ שילדיו ילכו בדרך הישר, עליו גם הוא לנהוג כן בעצמו. הרמב"ן רומז לכך בפרשת נצבים, על מה שנאמר: "פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה", כתב הרמב"ן: "לרמוז כי משרש מתוק לא יצא מר, וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד ולא הרהר כלל בע"ז לא יוליד מודה בה".

>> המשך הדבר תורה בעמוד האחרון >>

אומנם, גם הרמב"ן מודה שלמרות ההשתדלות של האדם, יש מקרים יוצאי דופן, שסיים שם: "ואל תקשה עלי בזה מן הכתוב (יחזקאל יח י) והוליד בן פריץ, כי אמת הדבר, וסוד גדול לא אוכל לפרש בו" (יש המבארים שהתכוון לגלגול נשמות), אך על האדם לעשות כל שניתן למען חינוך ילדיו, ולעולם אל יתייאש מהם, שהרי גם שישמעאל עשה תשובה (בבא בתרא טז ע"ב).

שבת שלום!